

УДК 101.1+304+324.724+179.7+17.022.1
DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-1-4>

Козленко Павло Юхимович
кандидат філософських наук,
Голова правління
Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»
вул. Садова, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0000-4660-852X

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГЕНОЦИДУ ЯК ОМНЕЦИДУ ЛЮДЯНОСТІ

Геноцид як руйнування моралі людини і людства становить найбільшу суспільну небезпека серед усіх заборонених кримінальним законом діянь. У зв'язку з цим, проблема вивчення і вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за геноцид є особливо актуальним завданням, вирішення якої виступає важливою передумовою безпечного існування як окремих соціальних, культурних, етнічних, національних, політичних груп, так і в цілому всього людства.

Сучасна мораль, засуджуючи насильство, тим не менш, мириться з ним, як з неминучим злом, в тих випадках, коли мова йде про забезпечення безпеки людей або про примус по відношенню до тих, хто представляє собою загрозу для суспільства. Насильство у формі геноциду є одночасно загрозою для існування людства як виду, досить часто здійснюється по відношенню до людей, абсолютно ні в чому не винним, до людей, які стають жертвами насильницьких дій в силу приналежності до тієї чи іншої національної або релігійної групи або просто випадково. Представляючи форму максимально можливого зла, геноцид засуджується мораллю, цивілізованим людством.

Від інших видів терору і репресій геноцид відрізняється не тільки масштабами (масові репресії проти політичних супротивників можуть забрати не менше життів), але і ступенем залученості в Акти насильства не тільки владної еліти і співробітників каральних органів, а й практично всього населення даної території. Саме тому геноцид є загрозою для всього людства і кроком на шляху до омнециду людяності.

***Мета** даної роботи полягає в концептуальному соціально-філософському дослідженні геноциду як злочину і омнециду людства. **Предмет** дослідження охоплює норми, суспільні відносини, пов'язані з концептуальним розумінням геноциду, а також усвідомлення провини і відповідальності за геноцид з боку особистості, соціальної групи, держави. **Методологія і методика** дослідження включає загальнонаукові методи пізнання. В якості таких виступають закони і категорії діалектичної теорії пізнання; вимоги системного історичного підходу до вивчення об'єкта дослідження; методи формальної логіки (аналіз, синтез, Класифікація, порівняння, індукція, дедукція).*

***Ключові слова:** геноцид, омнецид, людство, людяність, мораль, культура, цивілізація, цінності, анти-індивідууми, анти-суспільство.*

Вступ. Однією з найбільш важливих загальнолюдських цінностей в усі часи існування людства як соціобіологічного виду була безпека всього виду, його окремих груп, особливо в ситуації різних проявів масових репресій і вбивств. Така жахлива форма масових репресій як геноцид, ступінь суспільної небезпеки якого надмірна взагалі принижає людство в соціокультурному і цивілізаційному планах. Геноцид у Міжнародному кримінальному праві відносять до особливо тяжких злочинів (серйозних злочинів), що посягають на безпеку людства. Більш всього від геноциду постраждали окремі національні, расові та релігійні спільноти під час Другої світової війни. В останні десятиліття в усьому світі знову загострюється ситуація, пов'язана з етнічним, релігійним і расовим самовизначенням особистості та цілих народів. Прикладом тому можуть служити геноцид в Руанді в 1994 року, геноцид в Сребрениці в 1995 році, постійні переслідування уйгурів з боку КНР, і зовсім недавні приклади: геноцид з боку хамас по відношенню до Ізраїлю; геноцид в 2022 року в Бучі з боку Росії.

В даний час в умовах загальносвітового конфлікту інтересів, цінностей, цілей життя, небезпеки тероризму, глобального падіння авторитету ООН, питання забезпечення безпеки людства та його окремих груп надзвичайно важливе. Але ще більш актуальною є проблема порушення норм людяності і моралі. Саме нехтування мораллю як категоричним імперативом може сприяти омнециду (масовому самогубству) людства як соціобіологічного виду.

Необхідно підкреслити, що наукових робіт, присвячених різним аспектам кримінально-правової боротьби як з геноцидом, так і з іншими масовими репресіями (Голокост, культуроцид, етноцид) велика кількість. Однак такі роботи уявляють собою сукупність розрізнених наукових знань, не об'єднаних в концептуальну систему, іноді суперечать одна одній. У сучасних працях акцент наукового дослідження зміщується в бік аналізу різних форм масових репресій в конкретних історичних умовах. При цьому питання сутності геноциду та інших масових репресій, їх основних ознак залишаються осторонь. Комплексних досліджень, присвячених розумінню виникнення, здійснення та підтримки з боку різних верств населення геноциду значно менше. Тому важливо розглянути цю проблему з боку соціальної філософії, приділяючи увагу навмисному знищенню авторитету моралі у значної кількості людей.

Мета даної роботи полягає в концептуальному соціально-філософському дослідженні геноциду як злочину і омнециду людства.

Цією метою обумовлена постановка наступних **завдань**:

1. Виявлення норм розуміння геноциду як злочину проти людства і людяності.
2. Вивчення генезису поняття «геноцид», специфіці зміни його змісту в нормативних документах.
3. Розгляд особливостей розуміння геноциду як омнециду людства.
4. Соціально-філософське обґрунтування необхідності модернізації розуміння провини і відповідальності за геноцид з боку особистості, соціальної групи, держави, а також визначення напрямків її реалізації.

Об'єктом дослідження виступають категорія «геноцид» як злочин проти людства і людяності.

Предмет дослідження охоплює норми, суспільні відносини, пов'язані з концептуальним розумінням геноциду, а також усвідомлення провини і відповідальності за геноцид з боку особистості, соціальної групи, держави.

Методологія і методика дослідження включає загальнонаукові методи пізнання. В якості таких виступають закони і категорії діалектичної теорії пізнання; вимоги системного історичного підходу до вивчення об'єкта дослідження; методи формальної логіки (аналіз, синтез, Класифікація, порівняння, індукція, дедукція).

Теоретичною основою появи міжнародно-правової норми про геноцид стали результати досліджень Р. Лемкіна (Raphael Lemkin) [7-9]. Свій внесок у розробку цієї норми внесли також В. Пелла (Vespasian Pella) [6] і Д. де Вабр (Donnedieu de Vabres) [6].

У зв'язку з дослідженням нами нормотворчості щодо геноциду, в теоретичну базу концептуального осмислення проблеми входять також роботи таких зарубіжних авторів, як Д. М. Аманн, Ч. Х. Андертон, С. Аптел, Г., Н. Рафтаар, А. Р. Рід-Каннінгем, Н. Роуз, Р.М. Скотт, У. Э. Шабас, Г. Стентон, О. Тецуші, Р. С. Вістричта та інших, які вивчали міжнародне тлумачення норм про геноцид та їх застосування.

Серед українських дослідників деякі аспекти геноциду слід зазначити І.Дворкіна [3], А. Подольский [5], О. Стасюк [2], але, на жаль, відсутня концептуальне бачення глобальності катастрофи для людства явища геноциду. Саме тому йдеться про соціально-філософське бачення проблеми геноциду.

Результати дослідження. Термін «геноцид» починає використовуватися в 30-і роки ХХ століття, проте в полі зору широкого наукового зору він виникає в 1943-1944 р (дивіться роботи Р. Лемкіна), в зв'язку з Холокостом у Другій світовій війні (переслідуванням і масовим знищенням євреїв). Далі уточняється його розуміння та юридичне тлумачення у Міжнародній конвенції «Про попередження злочину геноциду і покаранні за нього» [4], підписаної 9 грудня 1948 року ратифікованої всіма країнами – членами ООН.

Тим часом проблеми дефініції поняття геноциду досі не уточнені, що й позначається сьогодні в дебатах як у широких суспільних колах, так і в соціогуманітарній сфері, а саме серед філософів, істориків, соціологів, культурологів, політологів, психологів, юристів.

Рамки визначення «національними, етнічними, расовими або релігійними» групами (як каже ООН) можна назвати значно звуженими. Це визначення не включає деякі варіанти знищення, наприклад «політицид» – «вбивство політичної групи, політичних осередків або ж членів таких груп» [1, с. 343] (термін ще не упорядковано). Вказівка на намір у визначенні Конвенції обмежує застосування міжнародних норм, що забороняють геноцид.

Зрозуміло, режими, які здійснювали геноцид, намагалися уникнути покарання, вдаючись до «юридичних» хитрощів і заперечуючи саме намір знищити групу як таку.

Однак, на наш погляд, без суворої умови навмисності було б неможливо відрізнити геноцид як особливий злочин від інших форм урядової підтримки масових вбивств.

Доцільно, на нашу думку, розглядати **геноцид** як одночасно або послідовно застосовані етнічні, національні, соціальні, політичні, культурні, біологічні, економічні, природно-екологічні, фізичні, будь-які інші попередньо сплановані види насильницького втручання (або умисного невтручання) політичного режиму в різні сфери етнічної, національної, расової, релігійної, соціальної, політичної або іншої спільності людей. Звичайно, це визначення також потребує уточнення. Ми хотіли глобально висловити сутнісні аспекти сучасного розуміння геноциду і, виходячи із запропонованого, світова громадськість спільно з міжнародними правовими, юридичними інститутами може уточнити, розширивши його, визначення геноциду. Таким чином широке коло сучасних злочинців, в тому числі представники російського терористичного режиму, не зможе уникнути покарання.

Найбільш складною проблемою для вчених стає виявлення і класифікація форм і способів непрямого геноциду, який характеризується навмисними змінами в соціальних сферах, що призводить до незворотних для людських спільнот негативних наслідків. Поміж них можемо виділити : 1) цілеспрямоване економічне втручання; 2) цілеспрямована зміна культурно-історичного середовища; 3) біологічне втручання, в тому числі і на генетичному рівні; 4) цілеспрямована зміна соціокультурних, соціополітичних, соціоекономічних умов існування; 5) цілеспрямована зміна природних умов і цілеспрямовані дії подібного роду.

Необхідно відзначити, що геноцид в юридично загальноприйнятому полі – це цілеспрямоване знищення окремих груп людей, сформованих за національними, етнічними, релігійними або расовими підставами. Предметом посягання геноциду є комплекс прав людини: на життя, здоров'я, особисту недоторканність, безпеку, духовну та інтелектуальну свободу, етнічну і генетичну відособленість і так далі. Отже, геноцид – це порушення фундаментальних прав людини, але не адресне наступне за конкретним вчинком особистості, а пов'язане тільки з приналежністю індивіда, до конкретної групи, сформованої довільно. В цьому і полягає жакливість геноциду – його довільний характер, що знищує всі культурні і духовні досягнення як конкретної групи, котра зазнала геноцид, так і всього людства. Виходить, що геноцид руйнує мораль людства і людяності та веде до омнециду (самогубства) людства як виду з моральної та технічної точки зору(застосування ядерної та інших видів зброї масового ураження).

Дещо визнати парадокси правозастосування в юридичній площині поняття «геноцид»: по-перше, не кожен епізод масового знищення людей є геноцидом; по-друге, не будь-який акт навіть порівняно незначного за кількістю жертв, локального насильства виключає факт геноциду.

Інакше кажучи: геноцид і масові вбивства, з точки зору праворозуміння і правозастосування, зовсім не одне і те ж; при цьому елемент масового вбивства не виступає обов'язковою кваліфікуючою властивістю геноциду, хоча число жертв і є найважливішим індикатором, що вказує на геноцид.

У вищезазначеному контексті першорядним є мотив геноциду. Геноцид як цілеспрямований злочин, як правило, готується і здійснюється розсудливо і цілеспрямовано, без цього, як вважалося, неможливо визнати факт геноциду. Але вбивства євреїв хамасом у 2023 року ставлять

під сумнів дане розуміння. Вірніше не самі вбивства, а та масова жорстокість, з якою вони були здійснені. При цьому в знущаннях, тортурах і вбивствах брали участь не тільки представники хамас, а й палестинці. Часто геноцид, особливо сьогодні, має фіктивне, але обґрунтування з боку сторони, яка здійснює геноцид. Тій стороні, тій етно-культурній групі яка піддається геноциду пред'являється список помилкових звинувачень. Це, більшою чи меншою мірою, розроблене звинувачення, але вони ніколи не виносяться до суду. Як правило, дані звинувачення-набір загальновідомих печерних штампів, релігійних і світоглядних забобонів, які існують в будь-якому суспільстві. Цим забобонам ідеологи геноциду надають легкотравну форму для розуміння їх широким масами і активно використовують.

Важливо і те, що група, яка піддається геноциду, звинувачується в найсерйозніших злочинах, які вони нібито здійснювали. В основному це звинувачення до підриву державності. Саме в цьому були звинувачені вірмени в Османській імперії, євреї в Німеччині в першій половині ХХ століття. Мотивом для звинувачень були абсолютно надумані документи, наприклад, «Протоколи сіонських мудреців» в яких нібито описувалися плани євреїв по захопленню світу. Звинувачення, як правило, виносити в систему громадської думки і активно поширюється за допомогою пропаганди. Однак, це не універсальне правило. Так, в СРСР замовчувався фактичний геноцид українців в 30-і роки (якраз початок вживання терміну), чеченців і кримських татар в 1944 році. Цікаво, що СРСР проводив геноцид і росіян (масовий голод в Поволжі, і тому подібні варіанти Голодомору). Однак у нинішній шизо-фашистській росії такі факти навіть не згадуються.

Слід визнати, що геноцид не може бути влаштований на «порожньому місці», для нього необхідна тривала підготовка по обробці суспільства, воно має визнати необхідність геноциду. Це визнання може призвести до активних дій, але, як правило, для ініціатора геноциду достатньо того, що більшість населення буде пасивним під час геноциду. Тим самим щодо населення геноцид має на увазі соціальну, культурну, політичну пасивність або схвалення більшості населення, завдяки чому зміцнюється влада ініціатора геноциду. Саме в цьому основна мета геноциду як дії.

Необхідно розуміння з боку людства, що геноцид позначає відмову у визнанні права на розвиток і існування людських груп; подібна відмова у визнанні прав на існування тягне неправні втрати для людства, що втрачає моральні, культурні соціальні та інші цінності, які знищуються разом із людськими групами. Взагалі геноцид суперечить моральному закону і цілям людства. Саме тому покарання за злочини геноциду не мають терміну давності і є не тільки питаннями міжнародного права і всесвітнього значення, а й принциповими речами для людства.

У давнину геноцид був присутній, але не мав масових наслідків через нечисленність населення і відсутність інформації. Також розуміння моральних норм тоді було явно обмежене і умовно.

Характерно те, що в міру розвитку цивілізації масштаби геноциду, як правило, зростали. Так, фізичне знищення соціальних груп визнавалося лідерами радянської Росії найбільш ефективною і правильною політикою в боротьбі з ворогами радянської влади. Тим самим, можна відзначити те, що геноцид від архаїчної політичної практики в ХХ столітті оформився як системна політика, що мала свій об'єкт (групу яку було необхідно знищити) і набір специфічних методів знищення групи. Цікаво й те, що якщо до ХХ століття велика частина відомих акцій державного геноциду були орієнтовані на розкол і ліквідацію груп, але вони не вимагали знищення її членів (під час правління Стародавньої Греції і Стародавнього Риму євреям, а в Османській імперії грекам і вірменам було досить прийняти іншу релігійну систему, прийняти іншу культуру (замінити культурою правлячої держави свою власну), щоб уникнути переслідування влади, в Російській імперії політика геноциду застосовувалася до євреїв, але якщо євреї перехід в християнство, обсяг його соціальних і політичних), то в ХХ столітті політика геноциду стала фокусуватися на знищення членів груп.

При цьому історія говорить, що геноцид не може об'єднати суспільство, як би не діяла пропаганда і агітація. Суспільство заперечує геноцид в принципі, коли стають відомими факти

геноциду, то воно бореться з ініціаторами і учасниками геноциду. Так було в повоєнній Німеччині, в Югославії після громадянської війни, коли були засуджені учасники етнічних чисток.

Характерно і те, що в ході здійснення геноциду злочинці не уявляють свою жертву рівноцінною собі, іноді навіть не сприймаючи жертву як людину і як особистість, але приймають його тільки в якості члена знищеної, переслідуваної групи. Саме в такому аспекті геноцид можливий як вбивство сусідів, співробітників, товаришів і знайомих, в якийсь момент стали членами переслідуваної групи. Участь у геноциді може бути, як добровільною політичною дією, так і вимушеною. Як правило, у всіх суспільствах, існують люди здатні здійснювати злочини, і, як правило, саме такі люди і беруть участь в акціях геноциду як виконавці. Вони проводять в життя ті ідеї, які були сформульовані і вважають, що чинять правильно. Але геноцид завжди здійснюється в специфічних соціополітичних, соціокультурних та соціопсихологічних умовах.

Вважаємо важливим підкреслити, що геноцид є цілеспрямованою масовою політикою і цілеспрямованою масовою акцією, в якій бере участь значна кількість людей. Тому геноцид практично неможливо вчинити в стані афекту або як помсту за злочини, вчинені членами якоїсь соціальної групи. Він має свій об'єкт і свою мету.

Цілеспрямований характер геноциду пов'язаний з його організацією і підготовкою, така підготовка носить назву змови. Змова характеризує діяльність злочинної групи, це дозволяє вивести геноцид не як державне злочин, а як спеціальну діяльність частини державного або громадського апарату. Вперше поняття змови до злочинів проти людяності було вжито на міжнародному трибуналі в Нюрнберзі, де всі головні нацистські злочинці були визнані винними у змові проти світу [10].

Таким чином, **геноцид важливо тлумачити як систематичну і цілеспрямовану політику знищення людей, пов'язану з політичними, соціальними, культурними, расовими, етнічними та релігійними мотивами. Особливість геноциду в те, що це злочин проти самих основ людяності**, він по своїй суті є багатограним явищем (на жаль для людства, не феноменом!), носить складний характер, має кілька мотивів, безліч варіантів здійснення.

Особливість геноциду як найтяжчого злочину проти людини і людства зумовлена жахливими наслідками, що після закінчення десятиліть, століть і навіть тисячоліть наступні покоління зберігають сумну пам'ять про події, що відбулися. Тож нащадки, прагнучі попередити, запобігти можливість повторення цього явища, створюють механізми стримування проявів агресії, геноциду, ретельно аналізують характерні ознаки та специфічні особливості геноциду, його окремі прояви, причини та умови виникнення і поширення, щоб не допустити повторення в майбутньому.

Також важливо відзначити, що геноцид руйнує моральні норми, знищує людське в людині. Отже, в суспільстві починають з'являтися моральні виродки, які не цінують людське життя, знищують все живе, в тому числі і власне «Я». Для таких анти-індивідуумів наш світ і Життя взагалі нічого не значать. Під **анти-індивідуумами** ми розуміємо асоціальні особистості, що характеризуються ненормованою агресією, імморалізмом, прагненням знищувати все суще, в тому числі і себе. При цьому можна говорити і про **анти-суспільство**, яке ґрунтується на значній кількості анти-індивідуумів, формує їх, спотворює розуміння добра і зла до невпізнання. Саме таке анти-суспільство існує в анти-державі-росія сьогодні. Звичайно ж таке анти-суспільство не можна назвати цивілізацією. Для нього більше підходить назва **«імморальна антиутопічна анти-система»**, що руйнує світ. Справжні цивілізації не стануть знищувати і руйнувати спільноти собі подібних, ризикуючи одночасно знищити все живе.

Саме від людства, його моральності, людяності, емпатії залежить перемога цивілізованого світу над злом, невіглаством, насильством.

Висновки. Похмурий привид омнециду (самогубства людства як виду), геноциду (російський шизо-фашизм, хамас), масового знищення людей і масштабного насильства навис над людством сьогодні, коли розвиток техніки і технологій дало злочинцям можливість умирати людей мільйонами.

Геноциди століттями залишають в людській історії слід мук тисяч і мільйонів жертв, але в останні століття ймовірність загибелі великих груп людей зросла неймовірно. Ми можемо

тільки сподіватися, що в XXI столітті людство зможе знайти в собі досить розсудливості, щоб об'єднатися в боротьбі з цим явищем. Відповідальність світової спільноти за колективну безпеку, прозора діючі та ефективні міжнародні норми, готовність переслідувати злочинців, замішаних у геноциді, не дивлячись на їх політичну вагу і вигоди співпраці з ними – ось що може реально зменшити ймовірність повторення масових вбивств людей на нашій планеті. Тільки докладаючи спільно різноманітні зусилля, країни всього світ, людство зможуть знайти шлях до миру і стабільності.

У наші дні зрозуміло, що геноцид починається не тільки з знищення тисяч, сотень, мільйонів людей, як це було в Голокост. Інша назва Голокосту – **шоа**, що означає катастрофа. Геноцид як катастрофа починається (це повинні зрозуміти люди на Землі) із знищення прав іншої людини, який відстоює права свого народу, народу за народженням, народу по культурі, народу по крові, і який засуджують до ув'язнення, до кари, катують ні за що. Геноцид людства починається з геноциду людини та геноциду моралі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк Х.Н. Особливості кваліфікації геноциду у кримінальному праві. Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства: матеріали Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м.Івано-Франківськ, 18 – 19 листопада 2016 року). Івано-Франківськ: РВВ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. С. 342-345.
2. Геноцид української нації 1932–1933/2022: свідчення / упоряд.: О. Стасюк; вступ. слово: С. Глузман; передм. О. Стасюк. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2022. 276 с.
3. Дворкін І. Єврейські погроми кінця XIX–початку XX ст. у сучасній українській історіографії. Українознавчий альманах. 2021. Т. 29. С. 66-73.
4. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. *Prevent Genocide International*: веб-сайт. URL: <http://www.preventgenocide.org> > ... (дата звернення: 04.04.2024.).
5. Подольський А.Ю. Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні: Навч. посібник. Київ: ТОВ «Спринт-Сервіс», 2016. 104 с.
6. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. *Welcome to the United Nations*: веб-сайт. URL: <https://www.un.org> > documents > atrocity-crimes (дата звернення: 04.04.2024.).
7. Lemkin R. Genocide // *American Scholar*. 1946. Vol. 15, № 2. P. 227-230.
8. Lemkin R. Genocide – A Modern Crime // *Free World*. 1945. Vol. 4. P. 39-43.
9. Lemkin R. Genocide as a Crime Under International Law // *The American J. of International Law*. 1947. № 41.
10. Taylor Telford. Die Nürnberger Prozesse – Hintergründe, Analysen und Erkenntnisse aus heutiger Sicht. Ungekürzte Taschenbuchausgabe. 1994. 799 s.

REFERENCES

1. Vasyliuk Kh.N. Osoblyvosti kvalifikatsii henotsydu u kryminalnomu pravi. Humanizatsiia kryminalnoi vidpovidalnosti ta demokratyzatsiia kryminalnoho sudochynstva [Peculiarities of the classification of genocide in criminal law. Humanization of criminality and democratization of criminal justice]: materialy Mizhnarodnoho naukovopraktychnoho sympoziumu (m.Ivano-Frankivsk, 18 – 19 lystopada 2016 roku). Ivano-Frankivsk: RVV Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho, 2016. S. 342-345.
2. Henotsyd ukrainskoi natsii 1932–1933/2022: svidchennia / uporiad. [Genocide of the Ukrainian nation 1932–1933/2022: reconciliation]: O. Stasiuk; vstup. slovo: S. Hluzman; peredm. O. Stasiuk. Pereiaslav (Kyiv. obl.): Dombrovska Ya. M., 2022. 276 s.
3. Dvorkin I. Yevreiski pohromy kintsia KhIKh–pochatku KhKh st. u suchasni ukrainskii istoriografii [Jewish pogroms from the end of the 19th century to the beginning of the 20th century. in current Ukrainian historiography]. Ukrainoznavchyi almanakh. 2021. T. 29. S. 66-73.
4. Konventsiiia pro zapobihannia zlochyну henotsydu i pokarannia za noho. [Convention on the suppression of the evil of genocide and punishment for it]. *Prevent Genocide International*: veb-sait. URL: <http://www.preventgenocide.org> > ... (data zvernennia: 04.04.2024.).

5. Podolskyi A.Iu. Uroky mynulooho: Istoriia Holokostu v Ukraini [Lessons from the past: History of the Holocaust in Ukraine]: Navch. posibnyk. Kyiv: TOV «Sprynt-Servis», 2016. 104 s.
6. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. *Welcome to the United Nations*: veb-sait. URL: <https://www.un.org> > documents > atrocity-crimes (data zvernennia: 04.04.2024.).
7. Lemkin R. Genocide // *American Scholar*. 1946. Vol. 15, № 2. P. 227-230.
8. Lemkin R. Genocide – A Modern Crime // *Free World*. 1945. Vol. 4. P. 39-43.
9. Lemkin R. Genocide as a Crime Under International Law // *The American J. of International Law*. 1947. № 41.
10. Taylor Telford. Die Nürnberger Prozesse – Hintergründe, Analysen und Erkenntnisse aus heutiger Sicht. Ungekürzte Taschenbuchausgabe. 1994. 799 s.

Kozlenko Pavlo Yukhimovich

Candidate of Philosophical Sciences,

Chairman of the Board of

Public organization "Odessa Holocaust Research Center"

10, Sadova str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0009-0000-4660-852X

SOCIO-PHILOSOPHICAL VISION OF THE PROBLEM OF GENOCIDE AS AN OMNOCIDE OF HUMANITY

Genocide as the destruction of the morals of Man and humanity is the greatest public danger among all acts prohibited by criminal law. In this regard, the problem of studying and improving the norm on criminal liability for genocide is a particularly urgent task, the solution of which is an important prerequisite for the safe existence of both individual social, cultural, ethnic, national, political groups, and the whole of humanity.

Modern morality, while condemning violence, nevertheless accepts it as an unavoidable evil when it comes to ensuring the safety of people or coercion against those who pose a threat to society. Violence in the form of genocide is at the same time a threat to the existence of humanity as a species, quite often carried out in relation to people who are completely innocent of anything, to people who become victims of violent actions due to belonging to a particular national or religious group or simply by accident. Representing the form of the greatest possible evil, genocide is condemned by morality, civilized humanity.

Genocide differs from other types of terror and repression not only in its scale (mass repressions against political opponents can take no less lives), but also in the degree of involvement in acts of violence not only by the power elite and employees of punitive bodies, but also by almost the entire population of this territory. That is why genocide is a threat to all of humanity and a step towards the omnicide of humanity.

***The purpose** of this paper is a conceptual socio-philosophical study of genocide as a crime and an omnicide of humanity. **The subject** of the research covers norms, social relations related to the conceptual understanding of genocide, as well as awareness of guilt and responsibility for genocide on the part of the individual, social group, and state. **The research methodology and methodology** include general scientific methods of cognition. These are the laws and categories of the dialectical theory of knowledge; the requirements of a systematic historical approach to the study of the object of research; methods of formal logic (analysis, synthesis, classification, comparison, induction, deduction).*

Key words: *genocide, omnicide, humanity, morality, culture, civilization, values, anti-individuals, anti-society.*